

ФИО авторов: Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti maktabgacha
va boshlang'ich ta'limda xorijiy til (ingliz tili)
yo'nalishi 2-kurs talabalari

Abdullayeva Durdona Iqboljon qizi

Satimbayeva Shahnoza Shuhrat qizi

ФИО научного руководителя: Boshlang'ich ta'lim nazariyasi
kafedrası o'qituvchisi

Artikova Nargiz Shuxratovna

Название публикации: «TARBIYASI OG'IR BOLALAR BILAN ISHLASH»

Annotasiya: Tarbiyasi og'ir bolalar bilan ishlashda muvafaqqiyatga erishish uchun, eng avvalo, ularning oilasi, do'stlari to'g'risida ma'lumotga ega bo'lishimiz lozim. Mazkur maqolada shu kabi masalalarga to'xtalamiz.

Kalit so'zlar: qiziqarli ish, oilaviy sharoit, nazoratga olinishi, tarbiyasi og'ir bolalar

Tashkiliy ijtimoiy pedagogik texnologiyalar:

- tarbiyasi og'ir bolalar haqida ma'lumotlar bankini shakllantirish;
- Bolaning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi muammolarini tashhishtash;
- Bola, guruh, jamiyat bilan ijtimoiy - pedagogik ishlar dasturini tuzish va tasdiqlash;
- Dasturning bajarilishi sharoitlarini ta'minlash;
- Maslahat xizmati;
- Ijtimoiy pedagogning idoralararo aloqalari.
- Ijtimoiy pedagogning tarbiyasi og'ir o'spirinlar bilan ish olib borish.

Maktab ijtimoiy pedagogikasining asosiy muammosi tarbiyasi og'ir o'spirinlar hisoblanadi. 12-16 yoshli o'g'il-qizlar o'spirin hisoblanishadi. Bu davr shaxs shakllanishi jarayonida nihoyatda katta ahamiyatga ega. Shu bilan birga ham o'smirlar ham tarbiyachilar uchun qiyin davrdir.

O'spirinlik yoshida bolaning hayot sharoitlari va faoliyati ancha o'zgaradi, ruhiyatining qayta qurilishi ro'y beradi. Tengqurlari bilan muomala qilishning yangi shakllari paydo bo'ladi. Jamoada o'spirinning ijtimoiy maqomida o'zgarishlar ro'y beradi, ota-onalar va ustozlar tomonidan unga talablar kuchayadi

Bu yoshda o'spirinning vaqtinchalik oila va maktabda ruhiy ajralishi sodir bo'ladi. O'spirinning shakllanishida ota-onaning ahamiyati pasayadi. Odatda u rasmiy jamoa va norasmiy muomala guruhini tanlash bilan band bo'ladi va oxir oqibat o'zini qulay sezadigan, unga hurmat bilan munosabatda bo'linadigan guruhni tanlaydi. Bu sport, texnika to'garagi bo'lishi mumkin. Shu bilan birga bu guruh o'smirlar yig'ilishib, ichib-chekib o'tirishadigan yerto'la ham bo'lishi mumkin.

Bu yoshda o'spirinlarning kattalar xususan ota-onalar bilan muammolari paydo bo'ladi. Ota-ona o'z farzandiga yosh bolaga bo'lganday qarashadi, bola esa bu g'amxo'rlikdan chiqib ketmoqchi bo'ladi. Shuning uchun uning kattalar bilan munosabatida ko'p nizolar kelib chiqadi, bolada kattalar fikrlariga tanqid bilan qarash kuchayadi. Kattalar bilan munosabatlar xarakteri ham o'zgaradi: bo'ysunish pozitsiyasidan bola tenglik pozitsiyasiga o'tmoqchi bo'ladi. Bir vaqtning o'zida tengdoshlar bilan ham o'zaro munosabatlarning xarakteri o'zgaradi. O'zpirinda kattalik xissi tug'iladi va xissiyot mustaqil bo'lishga intilish, kattalarning xohish istaklariga qarshi chiqishda namoyon bo'ladi. Kichkina bolaga qaraganda o'spirinning qiziqishlari ham ancha o'zgaradi. Ijodiy faoliyatga intilish bilan bir qatorda o'spiringa qiziqishlarning beqarorligi ham xosdir.

Shunday qilib o'spirinlik yoshining quyidagi o'ziga xos xususiyatlarni ajratsak bo'ladi: emotsional voyaga yetmaganlik, o'z xulq-atvorini to'liq nazorat qila olmaslik, o'z ehtiyojlarini qondirish uchun imkoniyat va xohishlarini to'g'ri baholay olmaslik, katta bo'lishga intilish.

O'spirin yetarlicha voyaga yetgan shaxs emas. U insonning eng muhim xislatlari va jihatlari shakllanishi bosqichida bo'lgan shaxsdir. Bu bosqich bolalik va kattalik o'rtasidagi davrdir. Shaxs hali o'zini katta deb hisoblashi uchun yetarli rivojlanmagan, biroq shu bilan birga atrofdagilar bilan munosabatga kirishishi va o'z harakatlarida ijtimoiy norma va qoidalar talablariga amal qilishi uchun yetarli rivojlangan.

O'spirin aqlli qarorlar qabul qilishga ongli harakatlar sodir etishga va ular uchun axloqiy va huquqiy jihatdan mas'ul bo'lishga qodir. Shuni ta'kidlash joizki, o'spirin o'z xatti-harakatlari uchun huquqiy javobgarlikka tortiladigan shaxsdir. Garchi qonun voyaga yetmaganlarning ijtimoiy psixologik rivojlanishini inobatga olib, ular uchun cheklangan javobgarlikni belgilasa ham katta o'spirinlik va o'smirlik davrini shaxsiy javobgarlik bilan xarakterlanadigan yosh deb qabul qilsak bo'ladi.

Tarbiyasi og'ir o'spirinlar jismoniy jihatdan sog'-salomatdirlar, biroq ularning ta'lim-tarbiyasi buzilgan. Ular o'z tengdoshlaridan o'qishda ortda qoladilar, chunki ularda xotira, tafakkur va tasavvur xislari yaxshi rivojlanmagan.

Garchi ular o'zlariga qiziqarli narsani bajarishsa ham ular mehnat qilishni yoqtirishmaydi, o'zlarini biror ishni bajarishga majbur qila olmaydi, ular tizimli shug'ullana olishmaydi. Tarbiyasi og'ir o'spirinlar maktab intizomi va tartibini buzishadi, o'qishni xohlashmaydi, o'qituvchilar, tengdoshlar, ota-ona bilan nizolashadilar. Maktabni tashlab ketishadi, o'zlarini omadsiz deb bilishadi, ular daydilik qilishadi, spirtli ichimlik, giyohvand moddalar iste'mol qilishadi, huquqbuzarliklar sodir etishadi. Aynan o'spirinlar jismoniy yoki jinsiy zo'rlik oqibatida o'z jonlariga qasd qilishadi.

O'spirinlarning pedagogik jihatdan tarbiyalanmaganliklari ijtimoiy pedagogik hodisa bo'lib, oilaviy va maktab tarbiyasining kamchiligidir, maktabdan tashqari tarbiya ishining qoniqarsiz yo'lga qo'yilganligi natijasidir. Amaliyotda isbotlanganidek o'spirinni o'rab turgan bu muhit shakllari odatda ijtimoiy pedagogik darajalari, yo'nalishlari, o'spiringa ta'sir qilish jihatidan turli bo'ladi. Agar oila, maktab, maktabdan tashqari muassasada bolani tarbiyalovchi omillarni boshqarsa, ko'cha-ko'yda ularni boshqarib bo'lmaydi. Bu tarbiya jarayonida aks etmasligi mumkin emas. Chunki o'spirinlar bo'sh vaqtlarining aksariyati aynan ko'chada o'tkazishadi. U yerda ularning muomalasi, ya'ni eng muhim ijtimoiy ehtiyojlaridan biri shakllanadi. O'quvchi o'spirinlar uchun asosiy faoliyat bu o'qishdir. Biroq o'qish tarbiyasi og'ir o'spirinlar uchun o'qituvchilar va tengqurlarining hurmatini qozona olish vositasi emas. Shuning uchun ular o'zlariga muhim bo'lgan faoliyatni maktabdan tashqarida izlashadi. Aynan

shu yerda, o'zi kabi o'spirinlar davrasida ularga yomon xislatlar va qo'pollik uchun tanbeh berishmaydi, aksincha bu kamchiliklarni kattalik alomati deb bilishadi.

Biroq hozirgi kunda maktabda, yashash joylarida bolalar bilan birgalikda ijtimoiy ish olib borish amaliyoti paydo bo'lmoqda. Bu faoliyat mikrotuman va maktabda ta'lim-tarbiya ishlarini olib borishning yagona rejasi bo'yicha maktab va barcha ijtimoiy xizmatlarni bolalar tarbiyasi va himoyasi muammosini yechish uchun birlashtiradi. Yagona reja bu yicha ish yuritish maktab pedagogik jamoasining faoliyatini tubdan o'zgartiradi. Pedagoglar maktabdan tashqari bolalar muassasi, sinf rahbarlari, guruh tarbiyachilari faoliyatiga qo'shilishadi va ular bilan yaqin hamkorlikda bo'lishadi.

Bu faoliyatda asosiysi bola hisoblanadi, shuning uchun pedagogik jamoa faoliyati maktab devorlari ichida qolib ketmaydi, ular bolaga, oilasiga, bolalar birlashmalariga, tengdoshlar muhitiga murojaat qilishadi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, jamiyatda nuqsoni mavjud bo'lgan va shu qatorda tarbiyasida nuqsoni mavjud bo'lgan bolalarni tarbiyalashga alohida etibor qaratish lozim. Ularning tarbiyasi bilan maktab yoshidan emas balki, maktabgacha ta'limdan boshlab tarbiya qilish maqsadga muvofiqdir. Bugungi kunda yaratilayotgan va yaratib kelinayotgan sharoitlardan foydalangan holda jamiyatimiz hamda yurtimiz kelajagi uchun kelajagi porloq yoshlarni tarbiyalash bugungi pedagoglarning asosiy vazifasi bo'lib saqlanib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Doston Xolmatov "Hikoyalarda davr va qahramon masalasi " maqola. SCIENTIFIC PROGRESS Farg'ona davlat universiteti
2. Normatov U. Umidbaxsh tamoyillar, -T., "Ma'naviyat", 2000, -112 bet
3. B. Shukurova "Yangi davr hikoyachiligining o'ziga xos xususiyatlari " "O'zbekistonda ilmiy " amaliy tadqiqotlar " Respublika ilmiy konferensiyasi.